

אלו טרפות

בידוע שלפני שחיטה נעשה הנקב, וטריפה. לא נמצא עליה קורט דם – בידוע שלאחר שחיטה אירע, כשאין זרימת דם בגוף הבהמה, וכשרה. הגליד פי המכה, שפת הנקב – בידוע ששלשה ימים קודם שחיטה נעשה הנקב, שהוא פרק הזמן שלוקח לפצע להגליד, ואם קנה את הבהמה בתוך שלושה ימים אלה – נמצא שקנה טריפה, ומיקח טעות הוא, ועל המוכר

להחזיר לו מעותיו (ונוטל את הבהמה השחוטה). לא הגליד פי המכה, ויש איפוא ספק האם הנקב אירע קודם הקנה או לאחריה – יש ללכת אחרי הכלל שאמרו חכמים בספק ממון שהמוציא מחבירו – עליו הראיה, והקונה אינו יכול לבוא בטענת מיקח טעות, אלא אם יביא ראיה שהנקב אירע קודם שבאה לרשותו. ושואלים: ומאי שנא מכל נקובי דעלמא ונמה שונה דין המחט מכל הקובים המצויים בבהמה, דאף על גב דליכא [שאף על פי שאין] דם בנקב טריף מר [מטריף החכם], ואין זה סימן שאירע לאחר מיתה? ומשיבים: התם ליכא מידי למיסוך [שם]. בסתם נקב, אין דבר שיידבק בו הדם, וגם אם היה שם דם – הוא נבלע בלחלוחית הבשר, הכא הכא [כאן] כיון דאיכא [יש] מחט, אי איתא [אם אמנם] קודם שחיטה הוא שעשתה את הנקב – מיסוך הוא טריף [נדבק היה הדם במחט], ולכן אם לא נמצא עליה קורט דם – בידוע שלאחר

שחיטה ניקבה. מסופר, אמר ליה [לר] רב ספרא לאביי, חזי מר האי צורבא מרבנן דאתא ממערבא, דאתא ממוערבא [ראה אדוני תלמיד חכם אחד שבא מארץ ישראל], ואמר: רב עזריא שמני [שמין]. ואמר: מעשה ובא לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד, וטרפה, פסק שהבהמה טריפה. שלח ליה [לר] אביי לרב עזריא לקרוא לו כדי לברר את הענין היטב, שהרי שנינו בכרייתא שרק אם המחט נראית משני הצדדים הריהי טריפה. לא אתא לגביה [לא בא רב עזריא אצלר], אזל הוא לגביה [הלך הוא. אביי, אליו]. הוה קאי אאיגרא [היה רב עזריא עומד על הגג]. אמר לו אביי: נחית [לא ירד]. סליק הוא לגביה [עלה הוא. אביי, אליו]. אמר ליה [לר]: אימא [אמור] לי, גופא דעורבא היכי הוה [גופו של המעשה כיצד היה?], אמר ליה [לר]: מפטיר כנסיות אנא [אני]. מוציא ומביא לבית המדרש, והייתי עומד לעילא מרבי רבה [למעלה מרבי הגדול], ר' יהודה הנשיא, והוה [והיו] רב הונא ציפוראה [מציפורי] ור' יוסי מודאה [ממדו] יושבין לפני, ובאת [ובאה] לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד, מן הצד הפנימי, וחזר והפכה רבי את בית הכוסות, והסתכל בצידו החיצוני, ומצא עליה קורט (מעט) דם כנגד המקום בו היתה המחט תקועה מצידו הפנימי, וטרפה, ואמר: אם אין שם מכה (פצע), נקב מפולש שעשתה המחט, קורט דם מנין? אמר ליה [לר] אביי: טרח טרייה להווא גברא [הטריח את האיש הזה, אותי, לזיונם] והרי מתניתין [משנתנו] היא: אלו טריפות – המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ, ואין פה איפוא חידוש, שהרי רבי לא פסק כן אלא משום שהוכח שבית הכוסות ניקב לחוץ.

שנינו במשנה: נפלה מן הגג הרי זו טריפה, שמא נתרסקו איבריה. אמר רב הונא: הניח בהמה למעלה על הגג, ובא ומצאה למטה, ולא ראה שנפלה – אין חוששין משום ריסקי אברים, שנפלה ונחבטה, אלא יש להניח שירדה

פרק שלישי

בידוע שלפני שחיטה – וטרפה. הוגלד – ימים קודם שחיטה – ואם לקחה נמוך שלשה ימים – או מקח טעות, ולריך המוכר להחזיר לו מעותיו. לא הוגלד פי המכה – איכא לספוקי אי קודם מקח הו או לאחרי מקח הו, ועל הטעם שהוא מוּזיל מידו, דמסתמא כל כמה ללא יהיז זוזי לא יהיז ליה מוּזתא, ועליו להציג ראיה שקודם מקח הוה, דמספיקא לא מפיקין ממונא מחזקיה. למאי נפקא מינה – לא גרסינן. התם ליכא מידא למיסוך – כשנמלא נקב בלא מחט, כשהדס יוצא הוא מתקנה בלחלוחית הנשר והולך, לפי שאין לו היכן לידבק. מיסוך הוא טריף – הדס נמחט. רב עזריא שמני – רב עזריאל שמי. שלח ליה – אביי דליתי לגביה. מפטיר כנסיות אנא – מכניס ומוזיל תלמידים, ומאספס, ומעמידם לילך מניח המדרש. לעילא מרבי רבה – מרבי יהודה הנשיא. רב הונא צפוראה ורבי יוסי מודאה. מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות – מנפסיס. מצד אחד – שלח היטה נלית מנמוך. והפכה – לית הטוסות לנד החילון. ומצא – על המחט כנגד פיה מנמוך קורט דם. אמר אם אין מכה – זו יולאת לחוץ, דם זה מנין כחוץ? טרח טריח לההוא גברא – כמה הטרכת לאותו האיש. על עלמנו היה אומר, שהטריחו זה לנא אלנא. ליטנא אחרינא: טרח טרייה – כמו "דטרייה לרישיה" דלמך לעיל (חולין נהג), כלומר, נחנס טרחתי לנא, שאין כלן דבר מלוש. למעלה – נגג. למטה – על הארץ. אין חוששין – הואיל ולא ראינו שנפלה – אין חוששין שמא נתרסקו אבריה, להשהותה מעט לעת כדי נפולה ורסוקא אברים, דלמרינן נמתניתין (חולין נוט), גבי עוף; אם שהתה מעט לעת ושחטה – כשרה. ונקופלת מאליה לא חיישין להכי. ההוא גדיא דהוה ליה לרבינא – נגג, והוה ארוכה נגג.

הולין

נא עי"א

מסורת הש"ס

א. (הכלל ביכורים פי"ב מ"י. יומא ט"א. כתובות כ"ב. ע"ב. נדרים יט"א. סוטה מח"א. גטין מח"ב. ב"ק ו"ב. לה"א. לה"ב. לו"א. מו"א. נט"א. ב"מ ב"ב. לט"ב. ק"א. קי"ב. קט"ב. ב"ב ד"א. כ"ט. ב. ל"א. מה"ב. קנ"א. קנ"ב. קט"ב. שבעות מה"ב. מו"א. חולין קל"א. בכורות יז"ב. יח"א. ירושלמי חלה פי"ג קנ"ב. שם ביכורים פי"ב ה"ו. תוספתא סוטה פי"ג י. שם ב"מ פי"א א. פי"ח כ"ב. פי"ח כ"ג. פי"ו ו. שם ב"ב פי"ו כ"א. שם שבעות פי"ו א. שם פי"ו ד. שם מנחות פי"ג. שם בכורות פי"ב ט. פי"ו ט. ספרי ומדרש תנאים לדברים דברים יח"ג. ספרי דברים כד, יט. ילקוט תורה קמח. ששב. תתקטז. ותתקלז.

גרות

הגליד.... הגליד בכתה"י: הוגלד... הוגלד.

בידוע שלאחר שחיטה ברוב כתה"י: בידוע שהוא לאחר שחיטה.

המוציא מחבירו עליו הראיה ברוב כתה"י נוסף: למאי נפקא מינה למקח וממכר.

ומאי שנא מכל נקובי דעלמא – הוה טריף ברוב כתה"י: אי הכי כל נקובי נמי ינבעי קורט דם. [שאני] הכא כיון דאיכא מחט אם איתה קדוקים שחיטה הואי טרוכי קמסרכא.

ואמר רב עזריא שמני ואמר מעשה בכתה"י: ואמר רב עזריא שמו מעשה ויש בכתה"י: ורב עזריא שמה ואמר.

שלח ליה לא אתא לגביה אזל הוא לגביה הוה קאי וברוב כתה"י: אמר ליה זיל קרי ליה אזל בתריה ולא אתא אזל אביי לגביה אשכחיה דהוה קאי.

ורבי יוסי מודאה בכתה"י: ורבי יוסי בר מראה ויש בכתה"י: ורבי יוסי ביראה.

ובאת לפני רבי בכתה"י: והביאו לפני רבי.

וטרפה ואמר בכתה"י: ואמר רבי וברוב כתה"י: [ו]אמר רבי.

טרח טרייה בכתה"י: טרח טרייה ויש: מיטרא טרייה... ליטנא אחרינא: מיטרח טרייה וראה רשי"י.

לשוך

רבי רבה

תרגומו של הביטוי הוא "רבי הגדול", רשי"י תבין כי הכוונה לרבי יהודה הנשיא המכונה "רבי"י. ואולם פער הזדורות הגדול מורה כי כנראה אין מדובר על רבי יהודה הנשיא מסדר המשנה, אלא כנראה על רבי יהודה נשיאה (הראשון, נכדו של רבי, או אפילו נכדו של האחרון). ויש שהציעו לומר שמדובר כאן ב"י יוחנן (ואם כן "רבי"י עניינו הרב שלח), או ב"ירבי"י במשמעות גדול הדור.

מפטיר כנסיות

ביטוי זה לא נוכר בספרות חז"ל אלא כאן. פירושו המילולי – המוציא, ה"מישחרר" את התלמידים מבית המדרש או את העם מבית הכנסת, הנותן רשות או מורה לצאת בסיום הלימודים, דבר שנוכר כתפקידו של המתורגמן (ירושלמי ברכות פי"ח ה"א). לפי רשי"י ועוד מדובר בתפקיד מנהיל בעל הקשר רחב יותר – האחראי על סדרי בית המדרש בכלל, כעין ראש הכנסת. התואר "רבי"י ולא "ירבי"י מלמד שמדובר היה רק בתלמיד חכמים ("צורבא מרבנן"), ואולם לא מן החשובים שבחכמים, שזכו לטמיכת חכמים.

***קרושט"א** מן הצרפתית העתיקה crosta – עלה קרום, הגליל.

הניח רב הונא: הניח בַּהֶמָּה לְמַעַלָּה, וּבָא וּמְצָאָהּ לְמַטָּה – אֵין חוֹשְׁשִׁין מְשׁוּם רִיּוּסְקֵי אַבְרָם. הַהוּא גִּדְיָא דַּהֲוָה לִיָּה לְרַבִּינָא [היה רב עזריא עומד על הגג]. אמר לו אביי: נחית מר וניתי ירד אדוני ויבוא! לא נחית [לא ירד]. סליק הוא לגביה [עלה הוא. אביי, אליו]. אמר ליה [לר]: אימא [אמור] לי, גופא דעורבא היכי הוה [גופו של המעשה כיצד היה?], אמר ליה [לר]: מפטיר כנסיות אנא [אני]. מוציא ומביא לבית המדרש, והייתי עומד לעילא מרבי רבה [למעלה מרבי הגדול], ר' יהודה הנשיא, והוה [והיו] רב הונא ציפוראה [מציפורי] ור' יוסי מודאה [ממדו] יושבין לפני, ובאת [ובאה] לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד, מן הצד הפנימי, וחזר והפכה רבי את בית הכוסות, והסתכל בצידו החיצוני, ומצא עליה קורט (מעט) דם כנגד המקום בו היתה המחט תקועה מצידו הפנימי, וטרפה, ואמר: אם אין שם מכה (פצע), נקב מפולש שעשתה המחט, קורט דם מנין? אמר ליה [לר] אביי: טרח טרייה לההוא גברא [הטריח את האיש הזה, אותי, לזיונם] והרי מתניתין [משנתנו] היא: אלו טריפות – המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ, ואין פה איפוא חידוש, שהרי רבי לא פסק כן אלא משום שהוכח שבית הכוסות ניקב לחוץ.

שנינו במשנה: נפלה מן הגג הרי זו טריפה, שמא נתרסקו איבריה. אמר רב הונא: הניח בהמה למעלה על הגג, ובא ומצאה למטה, ולא ראה שנפלה – אין חוששין משום ריסקי אברים, שנפלה ונחבטה, אלא יש להניח שירדה

עיונים

בידוע שלששה ימים קודם שחיטה תמצא שמכר לו טריפה, ומיקח טעות הוא. ויש שכתבו שדבר זה נאמר דווקא במחט וכיוצא בוה, שאינו דבר המצוי, אבל בטריפות המצויות, כגון סירכא והדומים לה – הרי זה כידוע דבר ומקבלו על דעת כך, אלא אם כן התנה בפירוש (רבינו אפרים, בעל העיטור). אבל רמבין הוכיח ממקומות אחרים כי בכל מיקח שנבחרת כי היה בו מום וכדומה, גם אם היה זה מום זה מצוי – קיימת טענת מיקח טעות, למרות שלא התנה במפורש. ואילו הרא"ש כתב כי הרי זה מיקח טעות דווקא במקום שהקנה סומך על המוכר שאינו מרמהו, ולכן אינו עושה תנאי מפורש. אבל בבהמה, שגם המוכר אינו יכול לדעת אם היא טריפה או לא – צריך היה הקונה להתנות מראש שאינו קונה אלא כשרה, ומשלא עשה כן – מחל וקנה, כדרך כל לוקחי בהמות שאינם נמנעים לקנות בגלל ספק טריפות. ומכל מקום, גם רמבין כתב כי דווקא בטריפה דהית ניתן לטעון טענת מיקח טעות, אבל באלו שאסרו חכמים משום חשש טריפה, ולא ניתן להוכיח שטריפה גמורה היא – אין זה מיקח טעות. ואין מחזיקים את הדמים לקונה, שאומר לו המוכר: הבא ראיה שטריפה היא וטול מעותיך (וראה ברא"ש).

המוציא מחבירו עליו הראיה שאין מוציאים ממון מספק. והקונה הוא המוציא מחבירו, שכיון שהבהמה ברשותו – שלו היא אלא אם כן יוכיח אחרת, שמן הסתם אין אדם נותן בהמה אלא אם כן קיבל מעות תמורתה (רשי"י). ובתוס' כתבו כי גם אם עדיין לא נתן הקונה את המעות למוכר – עליו הראיה, כיון שהבהמה ברשותו. וכדרך שאמרו חכמים בענין אשה שנישאה ונמצא בה מום בבית בעלה, שאין הבעל יכול לטעון למיקח טעות, מפני שאנו אומרים: כאן נמצאו – כאן היו (כתובות ע"ב).

ואמר רב עזריא שמני בדרך כלל לא כינו חכמים את עצמם בתואר רב, אלא כיון שהיה מפורסם בשם זה קרא לעצמו כן, כפי שהסביר חכם אחר ב"בעל חכם אני" (פסחים פ"ב). שיטה) אבל ראה רשי"י שם שפירש כי הכוונה היא שזה היה שמו מילדותו). ומדברי המאירי משמע כי חכם זה אמנם לא היה מן הגדולים, והתעטר במה שאינו ראוי לו. ויש בכך להבליט את התנהגותו של אביי, שבמה שנגע לתלמוד תורה לא השתמש במעמדו אפילו במה שראוי לו, והלך אליו ללמוד תורה.

והפכה רבי כלומר, בית הכוסות הובא לפני הפוך, כשצידו הפנימי פונה החוצה, והמחט תקועה בו, וחזר רבי והפכו והסתכל על צידו החיצוני במקום בו תקועה המחט מבפנים, וראה שיש שם נקב ובו דם. ומכאן הסיק שלא רק שמדובר בנקב מפולש, אלא שנקב זה נעשה עדי בחיי הבהמה, שאם לא כן לא היה שם דם. כמבואר לעיל. וכתבו ראשונים כי דווקא שהמחט נמצאת מצד אחד צריך שיראה דם מבחוץ כדי להטריף, אבל כשנמצאת משני צדדים, אפילו לא נמצא הדם אלא מבפנים סביב הנקב – טריפה, שהרי באופן זה ידוע הוא שלפני השחיטה נעשה (ראבי"ה).

טרח טרייה רשי"י מסביר כי "טרייה" שפירושו המילולי הוא חבטה, משמעו הוא – סתם, לחינם, שהטריחו סתם. וראה בגרסתו ובפירוש הראשון שהביא רשי"י.

נפלה דין נפלה מן הגג הוא דין מיוחד של טריפה, שכאשר בהמה (או עוף) נפלה מגובה עשרה ספחים או יותר (ראה להלן) ונחבטה – יש לחשוש לריסקו איברים. וכפי הנלמד מן המשנה להלן (נו"א) בענין עוף שנחבט בכותל וכיוצא בוה, הרי רק אם שחטה הבהמה מעת לעת לאחרי שנחבטה ושחטה – כשרה. אבל כל ששחטה בתוך פרק זמן הו – טריפה היא, גם אם נבדקה לאחר שחיטה

המוציא מחבירו עליו הראיה – פירוש: על הלוקח להביא ראיה שברשות מוכר נטרפה. אף על פי שלא נתן מעות עדיין – כאן נמצאו וכאן היו, כדאמר בסוף פרק "המדירי" (כתובות ע"ב). והא דקרי ליה מוציא – משום דמסתמא כל כמה דלא יהיב זוזי לא יהיב ליה חיותא. והקשה הרב רבינו יוס טוב, דבגדה פרק "הרואה כתמי" (ח"א, תנאי: בדקה עצמה וחלוקה, והשאליתה לחברתה – היא טהורה וחברתה תולה. ומפרש רב ששת דלענין דינא תנן, דלא מיחייב חברתה לכבש הבגד. ואמאי לא אמרינן: כאן נמצאו וכאן היו, כמו בגי בהמה דהכא ובגי מומין דסוף "המדירי"?! ויש לומר: דלא דמי, דודאי כדי לקיים המכר ובקדושין – סברא הוא דאמרינן הכי, שאומר המוכר ללוקח: קח פרתך שברשותך נטרפה, והאב ואמר לבעל: קח אשתך שברשותך נולד המום, ואין לנו לבטל המעשה הזה. אבל גבי חלוק ליכא למימר הכי. ועוד, גבי חלוק לעולם הוא ברשות הראשונה בעלת חלוק, שלא בא ליד השניה בתורת מכר אלא בתורת שאילה, ולא שייך למימר: ברשות שואלה נמצאת ולא ברשות בעלת חלוק.

כיון דאיכא מחט מסרך הוה טריף – הוא הדין קוף וכל דבר. תדע, מדקאמר: התם ליכא מידי למיסוך.

מעצמה בקפיצה וכדומה. מסופר, ההוא גדיא דהוה ליה [גדי אחד שהיה לר] **לרבינא** ולא נמצא אף אחת מן הטריות שבמשנה. ומדברי רשי"י משמע כי לריסוק איברים עצמו אין בדיקה כלל, אלא שכל שהתה מעת לעת ולא מחה – יצאה מכלל טריפה זו (ראה רא"ה). אבל מדברי הרמב"ם ועוד עולה כי ריסקו האיברים ניתן להבחנה, וענינו, שאחד מן האיברים שבחלל הגוף מתורוצין מחמת הנפילה עדי "שתיפסד צורתו ותארו, אף על פי שלא ניקב ולא נסרק ולא נשבר". אלא שרק לאחר שהייה מעת לעת מתגלה מצבה לאשורה, וניתן לראות האם אכן היה ריסקו האיברים (רשב"א). וראה להלן עמוד ב.

נפלה מן הגג מוסכם על רוב הגאונים והראשונים כי מדובר בנפילה מגובה עשרה ספחים לפחות, כפי העולה ממסכת הסוגיה במסכת בבא קמא (ג"ב ואילך). ויש שכתבו כי עשרה ספחים אלו נמדדים מגובה כרסה של הפרה, ולא מן המקום עליו היא עומדת (מאירי. וראה יש"ש וט"ו), או במקרה שהתגלגלה ונפלה ("ראבי"ה. וראה בספר האשכול).

אין חוששין משום ריסקי אברים כלומר, שחוטם אותה מיד, ואין חוששים שנתרסקו איבריה. וטעם הדבר, מפני שאנו מניחים שהבהמה לא נפלה, שדבר זה אינו מצוי, אלא קפצה, וכשהבהמה קופצת היא אומרת את עצמה שלא תינזק, כמבואר להלן (רשב"א). וכתבו ראשונים כי הדברים אמורים גם כאשר הבהמה רבועה או כואבת (ראה ראבי"ה ורשב"א, והוא בניגוד לדעת הראב"י). ומכל מקום יש שהבינו (לפי הגמרא להלן עמוד ב) כי גם במקרה זה (ואחרים) שנאמר שאין חוששים בו לריסקו איברים כנפולה, עדיין יש צורך בבדיקה, שמוא אירע בה גורם אחר לטריפה מאלו המפורטים במשנתנו, כגון שנפסק חוט השדרה, או שנשתברו רוב צלעותיה, או קרעו המעיים וכדומה. שאף שלענין ריסקו איברים הבהמה אומדת עצמה, לענין שבירת אבר אחד אין האומדן מועיל, שאף בבני אדם יש שנפולים כתוצאה ממכשול קטן, ומחמת אותה נפילה נפגעים באיבר חיוני ומתים (רמב"ן).

אורה ההלכה

הגליד פי המכה המוכר בהמה לחבירו לשחיטה, ושחטה חבירו ונמצאת טריפה, כגון שנמצאה מחט בבית הכוסות ונקבה אותו נקב מפולש, ונמצא על המכה קורט דם; אם הגליד פי המכה – בידוע שעברו שלושה ימים משניוק. ולכן, אם נשחטה בתוך שלושה ימים מומן הקניה – הרי זה מיקח טעות, שודאי שבבית המוכר נעשתה טריפה, וצריך המוכר להחזיר הדמים. ואם שחטה יותר משלושה ימים לאחר הקניה, או אם לא הגליד פי המכה – הרי זה ספק אם ניקב ברשות המוכר או הקונה, ועל הקונה להביא ראיה שברשות המוכר ניקבה, ואם לא – יפסיד, ואפילו עדיין לא נתן הדמים למוכר – יתן. כברייתא. (רמב"ם ספק קנין הלכות מכירה פ"כ ה"טו. שו"ע חו"מ רכז, ב. שם רלב, י"א).

הניח בהמה למעלה בהמה שקפצה מדעתה, אפילו ממקום גבוה הרבה, אף על פי שאנו רואים שאינה יכולה ללכת (רי"ט) – אין חוששים שמא נטרפה, בין אם קפצה מחלון שבכותל, בין שקפצה מארובה שבאמצע הגג, מפני שקודם קפיצה היא אומדת עצמה שלא תתרסק. לפיכך, אם הניחה במקום גבוה ובא ומצאה למטה – אין חוששים לה. כדברי רב הונא ורב אשי. (רמב"ם ספר קדושה הלכות שחיטה פ"ט ה"ט. שו"ע יו"ד נח, י"א).

חזא חושלא — שעוריס קלופיס. באיפומא — כנגד פי ארזנה למטה צנית. דגר — קפץ. משום דאית לה מידי למסרך — שלג קפלה דרך ארזנה אלא צנדי הגג, מסרכת עלמה כתלים וקופלת, ומהניל לה סריכת הכתלים שמסרכת צדיה קלת. והאי לית ליה מידי למיסרך — שהארזנה אינה סמוכה לכותל. דאמדה נפשה — אס גנוס לה יותר מדאי אינה קופלת. דהוו שדרן כרעיה בתרייתא — רגליה האחרונים היו נגררין אחריה. שיגרונא — **קרנפ"א. הלכתא כרב יימר — ללא מיוזקקינן למינדק שאר צהמות דשגנן כרעיהו. זכרים — איליס. דמדדו — דואגיס וכו'אגיס. צימרא — חמימות, כמו (שנת סוף) "איסתא למירתא". דגנבי גנבי — ומשליטין אותם למעלה מכתלי התצר וטופלים לארץ. אמתנייהו — על מתינין נופלין, ואין נהפכין על גגן שימפרקו מלוימיהן. אהדרינהו — דרך למעלה מן הכותל. ודאי חיישינן — ללא איכפת להו כל היכי דנפלה. הכה על ראשה — שכפ המטה. והלכה לה כלפי זנבה — והכה על מתינה ולא על הללעות. וכן על זנבה והלסה כלפי ראשה והכה על זוארה. ואפילו — לא גרסינן, דדוקא לא כפף המטה והכה על כל הללעות כנגד כל השדרה קאמר. ואי שלים חוטרא אפלגא דגבא — שלא היה ארוך ככל השדרה, חייטינן. קיטרי — נמקל שיש צ שזיר ענפים. אפסקיה — צהפסק, כלומר, לרוחב הגז — חייטין למוט השדרה. בית הרחם — עגל שגולד היום שילא מניח הרחם נר. אין חוששין — שמא נחמק ונתרסקו אציו, ואין לרין להסהותו מעת לעת.

תוספות

דגר ונפל — ולא הלך, דלקמן פסקינן דהלכה — אפילו בדיקה לא בעי. **דהוו** שגרו כרעיה בתרייתא — לא בנפילה מיירי.

נפל לארעא חוששין — אף על גב דבנפילה בעינן עד שיפול מעשרה טפחים, כדאיתא בפרק "שור שנגח את הפרה" (בבא קמא נב), ומכריסא דתורא עד ארעא ליכא אלא ארבעה טפחים, כדאמר התם (נא,א), מכל מקום חיישינן הכא משום דנפיל מחמת ההכאה שמנחין זה את זה.

בית הרחם אין בו משום ריסוק אברים — משום דאיכא ריעותא דאינו הולך איצטרך ליה לאשמועינן, דאי לאו הכי — פשיטא דאזלינן בתר רוב ולדות. ואם תאמר: אם כן, מאי קא מסייע ליה מבן יום אחד דמטמא בזיבה התם ליכא ריעותא. אי נמי, כשחיה הרבה אחרי כן? ויש לומר: דאם איתא דאתרמי ריסוק אברים מחמת בית הרחם, אם כן היה לנו לחושבו לאונס לענין זיבה. ועוד, דזובו מוכיח שנתרסקו אבריו בבית הרחם, וכעין ריעותא הוא, דמסתמא דמחמת כך בא הזוב. אלא ודאי לעולם אין בו ריסוק אברים.

הוא דעברי (תשובה מעולה היא שעשן), וודאי דאגו שלא ייזוק הבהמות. **אמר רב יהודה** אמר רב: **הכה** בוחמה **על ראשה** **על זנבה** והלכה לה המקל **כלפי ראשה**, והיכה כנגד כל השדרה כולה — אין חוששין משום ריסוקי אברים, ואי שלים **חוטרא אפלגי דגבא** (ואם נגמר המקל במחצית הגב) — **חיישינן** [חוששים אנו] בנלל המכה שהיכה בגבה ראש המקל. ואי אית בה קיטרי (ואם יש בו במקל קשרים, מקומות בולטים) — **חיישינן** [חוששים אנו] לריסוק, גם אם היה המקל ארוך כנגד כל השדרה. ואי מחיי אפסקיה (ואם הכה אותו כעין חיתוך, לרוחב הגב) — **חיישינן** [חוששים אנו] שנשברה השדרה ונפסק חוט השדרה. **אמר רב נחמן**: **בית הרחם אין בו משום ריסוקי אברים**, אין חוששים שנתרסקו איבריו של הוולד בלידה, ושמא טריפה הוא. **אמר ליה** [גו] **רבא לרב נחמן**, **תניא דמסייע לך** [שנויה ברייתא שמטייעת לך]: **ששינו, תינוק בן יום אחד**

עיונים

דהוו שדרן כרעיה בתרייתא — בה"ג גרס כנראה: דנפלה מאיגרא לארעא ושדרן כרעא. ולפי זה נמצא שאפילו כשנפלה — יש לתלות את הדבר בשגרו. אבל בתוס' ושאר ראשונים כתבו כי אין מדובר כאן כשנפלה, מפני שבמקרה זה בוודאי יש לחשוש לפסיקת חוט השדרה.
אי נפול לארעא כלומר, אם הפיל אחד מהם את חברו לארץ בכח. אבל אם נפלו מעצמם — אין לחוש, שהרי אין עשרה טפחים מוכרטו של איל לקרקע (תוס').
אמתנייהו רש"י פירש שזורקים אותם באופן שיפלו על מתניהם, כלומר, על החלק האחורי הצדדי, במקום שאין בו עצמות, וגם אין לחשוש באופן זה לשבירת עמוד השדרה. והמאירי פירש שמורידים אותם דרך מתניהם (אולי שמחזיקים אותם במתניהם), שיפלו רגליהם תחלה בארץ. ויש מפרשים "אמתנייהו" מלשון "מתנתא" — חבל בארמית, שמשלשלים אותם בחבלים (במאירי. וראה בערוך). ויש שדקדקו שאם לא הפיל אותם אדם בכוחה באופן זה — יש לחשוש לריסוק איברים גם אם נפלו על מתניהם (כנפי יונה, ערוך השלחן).

והלכה לה כלפי ראשה כנגד כל השדרה כולה לפני הראשונים עמדה גרסה "אפילו כנגד השדרה". ולפי זה מדובר כאן בשני מקרים, האחד, שהתכוון להכות על ראשה של בהמה ופגע במקל באזור הזנב, וכן להיפך, שהכה כלפי זנבה והגיע המקל עד כלפי ראשה והיכה על צווארה, ובשני המקרים מדובר שלא פגע בשדרה עצמה, אלא באזור המתניים או הצוואר. ועל כך נוסף שאפילו היכה על השדרה, אם היכה על כל השדרה — אין חוששים משום ריסוק איברים, מפני שרק הכאה שנעשית בראשו של המקל גורמת לריסוק איברים (מפני שכל הכח מתרכז בנקודה אחת) (ראה ר"נ על הרי"ף, כס"מ. וכן מהרש"א שציון כי בפירוש רש"י יש תערובת של שתי הנוסחאות והפירושים). ולכאורה אין מדובר כאן בריסוק איברים במשמעות הרגילה שלו, כדין נפולה, אלא בחשש לפסיקת חוט השדרה. אבל יש שכתבו כי יש כאן דין נפולה, שאם לא הלכה — יש לחשוש בה לריסוק איברים. ויש שהוסיפו והחמירו שאף אם הלכה צריכה בדיקה בחוט השדרה (ר"נ. וראה ערוך השלחן סי' לב סע' טו ואילך).

מחיי אפסקי הערוך גרס: "ואי מחייה פסקית", שהכה אותו מכה "פסקית", כלומר מכה לרוחב, כאילו חותך אותו.

בית הרחם אין בו משום ריסוקי אברים כלומר, אין חוששים שמא מתוך דוחק היציאה מן הרחם נתרסקו איבריו, ויש להשהות אותו מעת לעת קודם החשיטה, אלא מותר לשוחטו מיד (רש"י ועוד). ותמוזו ראשונים: לכאורה פשוט הדבר, שהרי אם היה בו משום ריסוקי איברים צריכים היו רוב הגוללים למות! וכתבו כי אין מדובר כאן בלידה וגילה, אלא בבהמה שהתקשתה בלידתה, והעגל אינו יכול להלך ולעמוד (תוס'). או כשיש סימן אחר, כגון שיצא מן הוולד זוב, שנוכר בהמשך סוגיה זו (תוס' הרי"ף). ויש שפירש שהכוונה היא לנפילה של הוולד מרחם הבהמה לארץ (רבינו גרוסם). אבל ראשונים אחרים כתבו כי ממהלך הסוגיה נראה שמדובר בלידה רגילה. אלא כונת רב נחמן לומר

אלו טרפות

פרק שלישי

דחזא חושלא באיפומא [שראה שעורים קלופות מבעד לארובה שבין הגג לכית], דגר [קפץ] דרך הארובה, וכך נפל מאיגרא לארעא [מן הגג לארץ]. **אתיא לקמיה** [באה שאלה זו לפני] **רב אשי**, **אמר ליה** [גו] **רבנא**, **הא דאמר** [זה שאמר] **רב הונא**: הניח בהמה למעלה ובא ומצאה למטה **אין חוששין משום ריסוקי אברים**, האם היא משום דאית לה מידי למסרך

[שבדרך כלל יש לה לכהמה משהו להיאחז בו]. והאי לית ליה מידי למסרך [וגדי ה שקפץ ונפל דרך הארובה אין לו דבר להיאחז בו]. או דלמא [שמא] טעמו משום שבהמה אמרה נפשה [אומדת את עצמה] אם היא יכולה לקפוץ או לא, והאי נמי אמדה נפשה [וחה גם כן, הגדי, אמד את עצמו] לפני שקפץ? **אמר ליה** [גו] **רב אשי**: טעמו של רב הונא הוא משום דאמדה נפשה [שאומדת את עצמה], והאי נמי אמדה נפשה [וחה גם כן, הגדי, אמד את עצמו]. מסופר, ההיא אימרתא דהוה בי כבשה אחת שהיתה בביתו] של רב הביבא דהוו שדרן כרעיה בתרייתא [שהיו נגררות רגליה האחוריות], **אמר רב יימר**: האי שיגרונא נקטיה [בהמה זו אחז בה שגרון], ולכן היא גוררת את הרגלים. מתקיף לה [מקשה על כך] **רבנא**: **ודלמא** [ושמא] **חוט שדרה איפסיק** [נפסק]. ולכן רגליה משותקות, וטריפה היא! בדקוה, **אשכחוה** [מצאוה] שנפסק חוט השדרה שלה, **כרבינא**. ואפילו הכי [כך], שמצאו במקרה זה כדברי רבינא — **הלכתא** [הלכה] **כרב יימר**, שבבהמה הגוררת את רגליה אין לחשוש שנפסק חוט השדרה שלה, שכן **שיגרונא שכיח** [שגרון מצוי], ופסיקת חוט השדרה לא שכיח [אינו מצוי]. ועוד אמר רב הונא כעניינים אלה: **זכרים** (אילים) המנגחין זה את זה — אין חוששין להם משום ריסוקי אברים. ואף על גב דמידדו וקיימי [אף על פי שהם כואבים ועומדים במקומם] — **צימרא בעלמא הוא הנקט** להו [חוס לבד הוא שאחז בהם], ואין לחשוש ליותר מזה. אבל אי נפול לארעא [אם נפלו לארץ] מחמת הנגיחות — **ודאי חיישינן** [חוששים אנו], שמא היה כאן ריסוק איברים. **אמר רב מנשי**: **הני דכרי דגנבי גנבי** [אותם אילים שגונבים הגנבים] ומשליכים אותם מעבר לגדר ונופלים על הארץ — אין חוששין להם משום ריסוק אברים, **מאי טעמא** [מה טעם הדבר]? **כי**

שדו להו [כאשר הם זורקים אותם מעבר לגדר]. **אמתנייהו שדו להו** [על מתניהם הם זורקים אותם], **כי היכי דליריהטי קמיהו** [כדי שירוצו לפניהם], ואין לחשוש שנעשו טריפה. **אהדרינהו** [אם החזירו אותם הגנבים לבעליהם] — **ודאי חיישינן** [חוששים אנו] לריסוק איברים, מפני שכשהם חוזרים ומשליכים אותם מעבר לגדר לא אכפת לגנבים מה יקרה להם. והני מילי [ודברים אלה אמורים] **דאהדרינהו** [שהחזירו אותם] **מחמת יראה**, מפני שלא רצו שיתפסו אותם, או שהכריחו אותם להחזירם. אבל אם החזירו אותם שעשו תשובה — **ודאי תשובה מעלייתא**

אמר רב יהודה אמר רב: **הכה** בוחמה **על ראשה** **על זנבה**, והיכה כנגד כל השדרה כולה — אין חוששין משום ריסוקי אברים, ואי שלים **חוטרא אפלגי דגבא** (ואם נגמר המקל ארוך כנגד כל השדרה. ואי מחיי אפסקיה (ואם הכה אותו כעין חיתוך, לרוחב הגב) — **חיישינן** [חוששים אנו] נפסק חוט השדרה. **אמר רב נחמן**: **בית הרחם אין בו משום ריסוקי אברים**, אין חוששים שנתרסקו איבריו של הוולד בלידה, ושמא טריפה הוא. **אמר ליה** [גו] **רבא לרב נחמן**, **תניא דמסייע לך**

[שנויה ברייתא שמטייעת לך]: **ששינו, תינוק בן יום אחד** שדו להו [כאשר הם זורקים אותם מעבר לגדר]. **אמתנייהו שדו להו** [על מתניהם הם זורקים אותם], **כי היכי דליריהטי קמיהו** [כדי שירוצו לפניהם], ואין לחשוש שנעשו טריפה. **אהדרינהו** [אם החזירו אותם הגנבים לבעליהם] — **ודאי חיישינן** [חוששים אנו] לריסוק איברים, מפני שכשהם חוזרים ומשליכים אותם מעבר לגדר לא אכפת לגנבים מה יקרה להם. והני מילי [ודברים אלה אמורים] **דאהדרינהו** [שהחזירו אותם] **מחמת יראה**, מפני שלא רצו שיתפסו אותם, או שהכריחו אותם להחזירם. אבל אם החזירו אותם שעשו תשובה — **ודאי תשובה מעלייתא**

הולין

מסורת הש"ס

ב. ערכין ג.א. נדה לבב.
מגב. מד.א. ילקיש תורה
תקנ. שם תקסז.

גרסות

דחזא חושלא באיפומא דגר **נפל מאיגרא לארעא** בכמה כתיי: **דהוה בי רבינא** [דהוה קאי **אאיגרא**] **חזא חושלא אפומא דאיגרא נפל בתריה** וברי"ף: **דחזא חושלא מפומא דאיגרא נפל מאיגרא לארעא**.

אתיא לקמיה דרב אשי בכתיי"מ ועוד: **אתיה לקמיה דרב אשי**.

משום דאית לה מידי למסרך והאי לית ליה **מידי למסרך** בכתיי"מ: **משום דאית ליה למיסרך** והאי לא הוה ליה **למיסרך** וברוב כתיי": **טעמא דרב הונא משום דמסרכא** והאי לא סריד.

או דלמא משום דאמדה נפשה והאי נמי **אמדה נפשה** בכתיי"מ: **או דלמא אמדה נפשה**.

הוה שדרן כרעיה ראה בעיונים.

שיגרונא... שגרונא בכתיי"מ ועוד וכן בערוך ובמקורות רבים: **שיגדונא... שיגדונא**. **ואפילו הכי הלכתא כרב יימר** יש בכתיי" ובמקורות: **ואף על גב דאישתכח כרבינא** [אפילו הכי] **הלכתא כרב יימר**.

שגרונא שכיח ברוב כתיי": **מאי טעמא שיגרונא שכיח**.

שגרונא בחלק מכתהי"י ומקורות: **שיגדונא**.

דגנבי גנבי ברוב כתיי"י בערוך ועוד: **דפתקי גנבי**.

כי היכי דליריהטי קמיהו בכתיי"מ ובמקורות: **כי היכי דליריהטו** ובחלק מכתהי"י: **כי היכי דליריהטו** מקמיהו.

תשובה מעלייתא הוא **דעבדי** בכתיי": **תשובה מעלייתא עבדי**.

אמר רב יהודה — **חיישינן** קטע זה מצוי בחלק מכתהי"י להלן עמוד ב לאחר "עד שנגעו לארץ", וכן ברי"ף.

כנגד כל השדרה כולה יש במקורות: **אפילו כנגד השדרה** וראה רש"י ומהרש"א.

אפלו דגבא בכתיי": **אפלגא דגבא**.

ואי מחיי אפסקיה בכתיי"מ ועוד: **ואי מחיי אפסקי**[ת].

אין בו משום ריסוקי אברים ברוב כתיי": **אין חוששין לריסוקי איברים** וראה רש"י.

לשוון

שיגרונא רבים גרסו כאן "שיגדונא", שכיצוא זה יש במנדעית "שיגנדונאי" מבובן מחלת ירכיים. ויש שאמרו כי מקורה ביוונית, וכעין זה ברומית ischiadicum — מחלת ירכיים, והכוונה לכאב הנגרם כתופעה מלחץ על העצב הסכיאיטי (עצב השת), הנגרם לכאבים חזקים, עד או ל—gout, מחלה הכוונה לדלקת מפרקים (Rheumatoid Arthritis), או ל—gout, מחלה הכרוכה בהתקפים של דלקת מפרקים, הקרויה במינוח הרפואי של היום שיגדון.

***קרנפ"א** מן הצרפתית העתיקה cranpe — חתכוצות השרירים, עוית.

אלו טרפות

פרק שלישי

הוליו

נגערה לעמוד — אף על פי שלא פשטה ידה, אלא נתחזקה ונלטה לעמוד. היכא דנפלה מן הגג — גלא ידעה, דלי ידעה — הא אמרינן דלמדה נפשה (לעיל עמוד 6). כנגד בני מעיין — שמה נקרע רוב החיונה, או ניקבו הדקין. כנגד כל החלל — משום שצרת רוב ללעות או עקירת חוליות. סימנין מאי — מי צעי צדיקה שמה נעקרו? עוף שנחבט — ונפל על כרמו על פני הנהר, ואיכה למחש לריסוק. כיון ששט מלא קומתו — הוה ליה כהליכה, שאינה לריכה צדיקה. ואי מיא דקיימי — כגון אגמים. לית לן בה — דאפילו מלמעלה למטה שפיר דמי. ואי שדי ציבי — ואם היו קסמי עיני מושלינן צנה. וקדמיה — איהו לציבי מלמעלה למטה, אפילו צמיח דלא קיימי — שרי, דכיון דקדמיה איהו לציבי איהו דקא שט. גלימא — פרוש על גבי ימדות צאורי. ומתיח — שפיר, ונפל עוף עליו. חיישינן — לריסוק וצעי שהייה, דכיון דמתיח שפיר קשה הוא. עוף ומעופף — ואם כפולה הטליה, ואפילו ממוסה. לא חיישינן — דאינה נמתחת יפה. איזלא — עוף שנפל צרחת הפרושה צאורי. אי מיקרבי קיטרי — קשרי המוטין שנהם סמוכין זה לזה תמיד. חיישינן — שמה הקשרים רסקוהו. כיתנא דעביד בטוני — פשתן העשוי מצילות מצילות. חיישינן — שהרי קשה הוא. דהאי גיסא ודהאי גיסא — אס נפל על זרי החצילה מכלאן ומכלאן צהשמטה. לא חיישינן — דכי מטי עלייהו משתריק ומשמטיט ולא מלקי ליה. אסורייתא — מצילות של קיים. כיתנא דדייק (ונפיץ) — מצוט *טויד"ה צלעו. ונפיץ — דאשקוטי"א. לא חיישינן — אס שטוח על גבי קרקע ונופל עוף עליו. דייק ולא נפיץ — שצרי הגנעולין מלקין העוף. דעביד ביזרי — *אפסיד"ש, אפילו דייק ונפיץ חיישינן משום קטרי דלית ציה. דקתא — נעורת שצרי גנעולין הנוטעין מן הפשטים כשננפלין אותו. חיישינן — אס נפל עוף עליהן. דקדקתא — דקה מן הדקה, וגם היא נעורת. לא חיישינן, אס יש ממנה כרי על גבי קרקע ונופל עוף עליהן — לא חיישינן, לפי שהיא רכה. נברא — סני הגול סניב הדקלים, ומייבשין אותו, ומחלק לרצועות ומפשינן ממנו חבלים. וכל זמן שלא נעשה לרעות הוא קשה. תימחתא — לאחר שחלקוהו לרצועות להאי נברא, כמו שעושין לקליפת עץ הקרוי *טו"ל. קיטמא נהילא — מרוקד צנפה. נכש וענשה קשה. לא נהילא — אינו נכש, וכל שעה הוא טופף ואינו קשה. אף על גב דלא עמדה — ואינה לריכה שהייה מעת לעת.

רב חייא בר אשי אמר:

רב חייא בר אשי אמר: אחת זו ואחת זו — צְרִיכָה בְדִיקָה. אָמַר רב ירמיה בר אחא אמר רב: פשטה ידה לעמוד, אף על פי שלא עמדה ממש — הרי זו כאילו עמדה, ואינה צריכה שהייה מעת לעת, אלא די לה בבדיקה. עקרה רגלה להלך אף על פי שלא הלכה — הרי זה כאילו הלכה, ואינה צריכה בדיקה (כשיטת רב). ורב חסדא אמר: אפילו לא פשטה ידה לעמוד, אלא יערה (ננערה), עשתה מאמץ (מאמץ) לעמוד, ואף על פי שלא עמדה — כאילו עמדה, ואינה צריכה שהייה מעת לעת. ומסכמים, והלכתא (והלכה היא): היכא (במקום) שנפלה הבהמה מן הגג בדלא ידעה (בלי שיזדעח) שהיא עומדת ליפול או לקפוץ, ועמדה ולא הלכה — צריכה בדיקה, ואינה צריכה שהייה מעת לעת. ואם הלכה — אפילו בדיקה נמי לא (גם כן אינה) צריכה.

אמר אמיר משמיה דרב דימי מנהרדעא: נפולה שאמרו דימי מנהרדעא:

שצריכה בדיקה — צריכה בדיקה כנגד בני מעיים, באזור הבטן, שמה ניקב או נקרע אחד מן האיברים, והיא טריפה. אמר ליה [ר] מר זוטרא, הכי אמרינן משמיה [כך] אומרים אנו משמין של רב פפא: צריכה בדיקה כנגד בית החלל כולו, כלומר, מכל הצדדים, שמה שנברו הצלעות, או שנברה השדרה ונפסק חוט השדרה. אמר ליה [ר] הונא מר בר בריה [בן בנן] של רב נחמיה לרב אשי: כשבודקים את איברי הבהמה לאחר שנפלה, סימנין, הקנה והוושט, מאי [מהן] דינם, האם צריכים הם בדיקה? אמר ליה [ר] סימנין קשיין (עמידים) הן אצל נפילה, ואין לחשוש לכך.

ד ובריני נפילה בעוף, אמר רב יהודה אמר, שמואל: עוף שנפל ונחבט על פני המים, כיון ששט במים כמלא קומתו — דיו כדי להוכיח שלא נתרסקו איבריו, וכיון בהמה שהלכה. ולא אמרין [ולא אמרנו] אלא ששט ממטה למעלה, כנגד כיוון הורם, אבל שט מלמעלה למטה בכיוון הורם — שמה מיא הוא דאשפלו (המים הם שהורידו והוליכו אותו). וצריך בדיקה. ואי מיא קיימי [ואם המים עומדים], כגון באגם — לית לן בה [אין לנו בכך חשש]. משום שרואים שהוא שוחה בעצמו. ואי שדא ציבי וקדמיה [ואם היו מושלכים שם קיטמים בנהר והקדים אותם העוף בשחייתן] — הא קדמיה [הרי הקדים אותם]. ורואים שהוא שוחה מעצמו. נפל העוף על גלימא (בגד) פרוש על גבי עמודים, אם הוא מתיח (מתוחך) — חיישינן [חוששים אנו] לריסוק איברים מחמת החבטה, נפל על כנד דלא מתיח [שאינו מתוחך] — לא חיישינן [אין אנו חוששים]. היה הבגד שנפל עליו העוף עוף ומעופף [מקופץ] — לא חיישינן [אין אנו חוששים]. שאינו נמתח יפה. נפל העוף על איזלא ומקרבי קיטרי [רשת פרושה באויר שקרובים הקשרים] שבה זה לזה — חיישינן [חוששים אנו] שנחבט בהם ונתרסקו איבריו, לא מקרבי קיטרי [אין הקשרים קרובים] — לא חיישינן [אין אנו חוששים]. נפל העוף על כיתנא דעביד בטוני [פשתן שעשוי בחבילות] — חיישינן [חוששים אנו]. מפני שהוא קשה. אם נפל דהאי גיסא ודהאי גיסא [מצד זה ומצד זה], על צידי החבילה — לא חיישינן [אין אנו חוששים], שהוא מתגלגל, והחבטה אינה כה חזקה. נפל על אסורייתא [חבילות קנים] — חיישינן [חוששים אנו]. נפל על כיתנא דרייק ונפיץ [פשתן שניזדוך, שנכתב כדי להפריח את שברי הגבעולים מן הסיכים, ונופץ. שעבר סירוק כדי להסיר את הפסולת הרבוקה בסיכים] — לא חיישינן [אין אנו חוששים]. שאינו קשה. נפל על פשתן דייק ולא נפיץ [שניזדוך ולא נופץ] — חיישינן [חוששים אנו]. בגלל שברי הגבעולים הרבוקים בו. נפל על פשתן דעביד ביזרי [שעשוי אגודות]. לאחר שניזדוך ונופץ, כיון דאיכא ביה קטרי [שיש בו קשרים] — חיישינן [חוששים אנו] לריסוק איברים. אם נפל העוף על דקתא [נעורת הפשתן], שברי הגבעולים שהופרדו ממנו על ידי הסירוק — חיישינן [חוששים אנו]. אבל אם נפל על ערימת דקדקתא [נעורת דקה מאד] הנופלת מן הנעורת — לא חיישינן [אין אנו חוששים], מפני שהיא רכה. נפל העוף על נברא [הסיב הגדל סביב הדקן] — חיישינן [חוששים אנו]. על תימחתא [קליפה דקל שנחתכה לרצועות] — לא חיישינן [אין אנו חוששים]. נפל על קיטמא נהילא [אפר מנופה] — חיישינן [חוששים אנו]. מפני שהוא נכבש ונעשה קשה. נפל על אפר לא נהילא [א ננופה] — לא חיישינן [אין אנו חוששים], מפני שהוא רך ומתפור בשעת הנפילה.

עמדה אינה צריכה מעת לעת. אף על גב דלא צריך ליה התם, נקטיה אגב הלכה בעיא בדיקה. משום דבעי לאשמועינן: דוקא עמדה, למעוטי פשטה ידה לעמוד ונגערה לעמוד.

נברא חוישינן וכו' רש"י פירש שינברא הוא הסיב הגדל סביב גזע הדקל, שמייבשים אותו, ומחלקים אותו לרצועות. שהן התימחתאי. וכל זמן שלא חלק הוא קשה. ויש שגרסו להיפך: ינברא לא חוישינן, תמחתא חוישינן. שכל שלא נתקנו אותן רצועות לעשות מהן סלים — אינם עומדים זה על זה בדיבוק, ואין החבטה קשה, אבל אם חלקו ונתקנו למלאכה — הרי הן עומדות בסידור וביבוק והחבטה בהם קשה (מאירי). ור"ח פירש שינברא הוא גזע הדקל, התימחתא (לפי גרסתו) — עלים.

אורה ההלכה

צריכה בדיקה כנגד בית החלל כולו נפולה שאמרו שצריכה בדיקה — צריך לבדוקה כנגד כל החלל כולו, מקודקד הראש עד הירך, ואם נמצאה בה טריפות מהטריפות שזמנו חכמים, או שנתרסק אחד מן האברים שבחלל הגוף ונפסדה צורתו — הרי זו טריפה. אפילו היה זה אבר שאם נוטל היתה בשרה, כגון הטחול או הכליות, חוץ מבית הרחם. כדברי מר זוטרא בשם רב פפא, ולפי פירוש הרמב"ם לסוגיה לעיל (רמב"ם שם פ"ט הי"ח הי"ז. שו"ע יו"ד נח, א).

סימנין הסימנים בנפולה אינם צריכים בדיקה. כרב אשי. (רמב"ם שם הי"ח שו"ע יו"ד נח, א). **עוף שנחבט** עוף שנחבט על פני המים בעל כורחו, אם שט לאחר מכן מלא קומתו נגד זרם המים — אין חוששים לו. אבל אם שט עם זרמת המים — חוששים לו וצריך בדיקה (וכאמור, אינו בקיאים בבדיקה). ואם שט עם זרם המים וקדם לתבן או קש שמהלכים על גבי המים בשוהו לו — הרי זה כשט מחמת עצמו, ואין חוששים לו. ובמים מכוונסים, כגון מן אגם, כל ששט בו מלא קומתו דיו (ע"ש). כדברי רב יהודה והגמרא כאן. (רמב"ם שם ה"ז. שו"ע יו"ד נח, ז).

גלימא מתיח עוף שנחבט על דבר קשה, כגון כרי של חטים, או קופה של שקדים וכיוצא בהם — חוששין לריסוק אברים, ואם נחבט על דבר רך, כגון כסות כפולה והתבן והאפר וכיוצא בהם — אין חוששים לו. על פי הגמרא כאן. (רמב"ם שם ה"ד).

מסורת הש"ס
ח. (הבטויו) חולין נגב, נד,א.
ט,ב.

גרוכות

רב חייא בר אשי אמר בכתי"מ ובמקורות: **רב חייא בר אשי אמר רב**.

ורב חסדא — עמדה. והלכתא — נמי לא צריכה בכתי"מ: והלכתא — נמי לא צריכה. ורב חסדא — עמדה.

יערה לעמוד בכתי"מ ועוד: **נערה לעמוד**.

והלכתא — נמי לא צריכה יש כתיי שקטע זה אינו מצוי בו והוסף בבליון, וכן המהרש"ל מחק קטע זה על פי הראש"ש שכתב שהוא תוספת, עיי"ש.

דנפלה מן הגג בכתי"מ ובמקורות: **דנפלה וראה** עוד בדק"ס.

סימנין מאי... סימנין קשיין הן בחלק מכתתי"מ: **ונימא מר אפילו בסימנין... שאני סימנין דקשיין. ולא אמרן אלא ממטה ברוב כתי"מ** ובמקורות: **והני מילי מלמטה**.

ואי מיא קיימי בכתי"מ: ואי קיימי מיא ויש כתי"י במקורות: **ואי מיא דקיימא אינון.**

דאשפלו יש כתי"י: דאשפלוה ויש: דאשפלו ליה.

ואי שדא ציבא וקדמיה הא קמיה ברוב כתי"י ובמקורות: **ואי איכא ציבי וקדמיה איהו לציבי איהו דקא מטיג.**

חיישינן... לא חיישינן בכתי"מ ובמקורות: **יש בו משום ריסקי אברים... אין בו משום ריסקי אברים** וכן במהשך הסוגיה.

עוף ומעופף בכתי"מ: **עייף ומייפף** אינו בכתי"י וכן בערוך ועוד: **עייף מיל'אנף**.

איזלא ומקרבי קיטרי בכתי"מ: **איזלא מקרבי קיטרי** ויש כתי"י.

ועוד: איזלא אי מקרבי קיטרי.

כיתנא דעביד בטוני — גיסא לא חוישינן ברוב כתי"י ובמקורות קטע זה נמצא לחלק לבני "דקתאי", ונוסף בו: [אקיסרי] [אי קיטרי] [וכי אית ביה קיטרי] **דאי חוישינן.**

כיתנא דעביד בטוני בכתי"מ ובמקורות: **טונא דכיתני**.

דהאי גיסא ודהאי גיסא בכתי"מ ובמקורות: **האי גיסא והאי גיסא** ויש כתי"י: **מהאי גיסא ומהאי גיסא.**

אסורייתא חוישינן מלים אלו חסרות בכתי"י ובמקורות, וראה בעיונים.

דעביד ביזרי בכתי"מ ועוד: **עביד ביזרי**.

נברא יש כתי"י ובמקורות: **נברא.**

נברא חוישינן תימחתתא לא חוישינן יש כתי"י ובמקורות: **נברא לא חוישינן תמחתא חוישינן** ראה ראבי"ה ואור זרוע. **תימחתא יש כתי"י** וכן בערוך ועוד: **תמחתא ויש** במקורות: **תמחתא.**

קיטמא נהילא חוישינן לא נהילא לא חוישינן יש כתי"י ובמקורות: **קיטמא לא חוישינן נהילא חוישינן.**

החיים

דייק ונפיץ

לאחר שצמחי הפשתה מגיעים לגמר גידולם, נוטלים את גבעולי הפשתן ושורים אותם זמן ניכר במים, במשך זמן זה מתחולל תהליך של ריקבון המשאיר את הסיבים הארוכים בתוך הגבעולים הנרקבים. אז כותשים את הגבעולים עד ששבורים את כל ישרי הגבעול ושוארים רק סיבי התאית של הפשתה, הנטרקים לאחר מכן כדי ליישרם ולנקותם משרבי הגבעולים המחוברים אליהם, ואחר כך סווים מהם חוטים.

***בטויד"ה** (צ"ל: בטו"ח) מן הצרפתית העתיקה batuid — חבוט, עד שנעשה סיבים.

***אשקוטי"א** (צ"ל: אושקו"ש) — מן הצרפתית העתיקה escos — (פשתן) מנוער ומנוקח.

***פופדי"ש** מן הצרפתית העתיקה popedes — אגודות פשתן.

***טייל** מן הצרפתית העתיקה til — טיליה, מן טי, עץ.